

Керевич О. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника управління
ГСУ МВС України

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС ПРИ ОГолоШЕННІ В РОЗШУК ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Досліджено зміст та процесуальний порядок взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при оголошенні в розшук підозрюваного, визначено спірні питання спільної діяльності зазначених суб'єктів. Висловлюються пропозиції щодо удосконалення організаційних аспектів такої взаємодії.

Ключові слова: слідчий, оперативні підрозділи, підозрюваний, оперативно-розшукові заходи, повідомлення про підозру, оголошення в розшук.

Исследовано содержание и процессуальный порядок взаимодействия следователей и оперативных подразделений при объявлении в розыск подозреваемого, определены спорные вопросы совместной деятельности указанных субъектов. Высказываются предложения по совершенствованию организационных аспектов такого взаимодействия.

Ключевые слова: следователь, оперативные подразделения, подозреваемый, оперативно-розыскные мероприятия, сообщение о подозрении, объявление в розыск.

Одним з основних завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення з тим, щоб кожний, хто його вчинив, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК України) [1]. Виконання вказаного завдання ускладнюється у разі ухилення підозрюваного від органів досудового розслідування.

Таким чином, під час досудового розслідування може бути зібрано достатньо доказів для притягнення особи до кримінальної відповідальності, але, якщо вона

переховується від органів досудового розслідування, суду, цей процес переривається, і фактично кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, а винні не несуть належного покарання.

Одним з напрямів роботи органів досудового розслідування з протидії ухиленню підозрюваного від провадження за кримінальним правопорушенням є розшукова діяльність, мета якої полягає у недопущенні переховування осіб від кримінального провадження та безпосередньому встановленні їх місцезнаходження. Тому правильне розуміння розшукової діяльності слідчого та опе-

ративних підрозділів, її методів і засобів, а також добре поставлена розшукова робота наділених цією функцією органів є гарантією того, що жоден злочинець не уникне заслуженого покарання. А це, у свою чергу, створює в державі обстановку впевненості населення у своїй захищеності від кримінально протиправних зазіхань на їх життя, здоров'я, власність.

Так, упродовж 2013 року в розшук оголошено 3,6 тис. (3659) підозрюваних, що на 1,5 тис. менше ніж у 2012 році (5233). На нашу думку, загальне зменшення кількості оголошених в розшук осіб обумовлено, в першу чергу, не покращанням організації роботи та взаємодії служб при розслідуванні кримінальних правопорушень, а низкою проблемних питань, які виникли в перші місяці впровадження нового КПК. Зокрема, особливостями трактування окремими прокурорами підстав для оголошення в розшук – заборона заочного оголошення про підозру.

Розшук підозрюваного (обвинуваченого) відноситься до змісту розшукової роботи правоохоронних органів, яка досліджується в межах кримінально-процесуальної науки, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Питання розшуку підозрюваного (обвинуваченого) розглядалися в працях таких вчених, як С. І. Апухтін, В. П. Бахін, О. С. Саїчин, О. В. Столярський, Н. С. Карпов, В. С. Кузьмічов, В. Я. Мацюк, М. А. Погорецький, В. П. Пилипчук, О. В. Поярков, І. В. Сервецький, В. А. Лукашов та ін. Однак, незважаючи на вагомий науковий внесок цих учених у розроблення означеної проблеми, зауважимо, що не всі питання ще, на жаль, є достатньо вивченими. До того ж з прийняттям нового КПК України деякі положення інституту діяльності слідчого щодо розшуку підозрюваного знайшли інше законодавче закріплення і на сьогодні, на жаль, є недостатньо вивченими.

Вивчення судової та слідчої практики засвідчує, що для оголошення підозрюваного у розшук необхідна ефективна діяльність слідчих та оперативних підрозділів.

Окремі перепони законному перебігу кримінального провадження створює редакція ст. 281 КПК України, яка передбачає можливість розшуку підозрюваного, місцезнаходження якого невідоме [1]. Не виключено, що можливе переховування від органів досудового розслідування особи, якій не було повідомлено про підозру, проте є певні дані, що свідчать про її причетність до вчинення кримінального правопорушення. У практиці органів досудового розслідування питання на предмет того, яким чином оголошити таку особу в розшук, залишається відкритим. У разі виникнення таких ситуацій слідчі застосовують так зване «заочне оголошення в розшук», заповнюючи відповідні бланки, що стосуються повідомлення про підозру, без участі самого підозрюваного.

Приходимо до висновку, що законодавчі положення, які стосуються повідомлення про підозру, потребують більш точного, чіткого і змістовного врегулювання.

Слід зупинитись й на окремих проблемах практичного характеру при оголошенні в розшук підозрюваного.

Передусім, органам досудового розслідування слід дотримуватись вимог до якості матеріалів на підставі яких можливе оголошення розшуку. Однею з вимог є проведення усіх можливих слідчих (розшукових) дій для встановлення місця знаходження особи до оголошення її розшуку. Однак часто слідчі обмежуються наданням доручень до оперативного підрозділу, подекуди незмістовні, на які отримують відповіді формального змісту.

Як приклад, в кримінальному провадженні внесеному до ЄРДР слідчим Алчевського МВ ГУМВС України в Луганській області за фактом наїзду на пішохода Г., яка загинула, оголошено розшук підозрюваного К. У кримінальному провадженні слідчим було проіг-

норовано вказівки керівництва слідчого управління щодо негайного проведення необхідних негласних слідчих (розшукових) дій, ужиття заходів до встановлення номерів телефонів його родичів. Схеми зв'язків К. не було складено та не була проаналізована інформація про перетин кордону. На жаль, такі недоліки непоодинокі й у інших міськрайліноорганах ОВС.

На нашу думку, така ситуація обумовлена низьким рівнем взаємодії служб та підрозділів під час розшуку підозрюваних, неефективною роботою слідчо-оперативних груп, неналежною якістю виконання наданих слідчими доручень. Так, у кримінальному провадженні зареєстрованому за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України, досудове розслідування у якому зупинено у зв'язку з розшуком підозрюваного С. в наявності був рапорт працівника СКР Залізничного РВ ЛМУ щодо номеру мобільного телефону, яким користується підозрюваний. Проте слідчий цей факт проігноровано та з даного приводу НС(Р)Д не призначено. У кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 115 КК України за фактом зникнення безвісти М., яке перебувало в провадженні СВ Сколівського РВ ГУМВС, не було створено своєчасно слідчо-оперативну групу для розслідування злочину, та не була забезпечена належна взаємодія між слідчими та оперативними підрозділами.

Іноді не виконуються вимоги п. 8.2 наказу МВС № 700 щодо обов'язкового погодження з прокурором клопотань до слідчого судді про дозвіл на затримання підозрюваного у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину з метою приводу та застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. До того ж кримінальний процесуальний кодекс не забороняє слідчому звертатися з таким клопотанням до суду у разі вчинення підозрюваним, оголошеним у розшук, злочину середньої тяжкості, при наявності підстав передбачених ст. 177 КПК України. Разом з тим, згідно з дани-

ми ДІАЗ МВС (звіт форми № 560) в розшуку станом на 01.01.2014 р. перебувало більше 3,8 тис. підозрюваних, яким обрано запобіжні заходи не пов'язані з триманням під вартою.

Непоодинокі випадки коли прокурори та суди відмовляють в задоволенні клопотань слідчих про дозвіл на затримання підозрюваного з метою приводу до суду та участі в розгляді клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи обрання такого запобіжного заходу. Аналіз причин цього свідчить про те, що слідчі не надають до прокуратури чи суду достатніх доказів наявності обставин, передбачених у ст. 177 КПК України, допускається невиконання вказівок прокурора у кримінальних провадженнях. Як приклад, в кримінальному провадженні відносно підозрюваного А. у вчиненні злочинів, передбачених ч. 2 п. 6 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України слідчий двічі в 2013 році звертався з клопотань до прокурора, але отримував відмову у зв'язку з невиконанням процесуальних вказівок прокурора у згаданому провадженні (Залізничний РВ АР Крим).

Мають місце випадки, коли з причин відсутності взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами та формальним взаємозвіренням в міськрайліноорганах ОВС кількості підозрюваних оголошених в розшук та заведеними оперативно-розшуковими справами «Розшук», до інформаційно-аналітичних підрозділів своєчасно не надходить інформація про зміну запобіжного заходу підозрюваним, оскільки інформаційно-пошукова система «Розшук», у якій відслідковується ситуація з обранням запобіжних заходів таким підозрюваним, формується із даних облікових документів, які оформлюються працівниками оперативних підрозділів, що здійснюють розшук.

Трапляються випадки порушення вимог п. 8.5.1 наказу МВС № 700–2012 щодо обов'язкового погодження начальником оперативного підрозділу зняття

особи з розшуку з начальником слідчого підрозділу шляхом візування ним відповідної облікової картки [2]. Так, працівниками оперативного підрозділу Кіровоградського МВ УМВС України в Кіровоградській області було передчасно закрито розшук підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 190 КК України, який нібито помер. У той же час при перевірці такої інформації слідчим шляхом, підтвердження факту смерті підозрюваного не було отримано.

Актуальним напрямом в організації розшукової роботи ОВС є проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Як видається, особлива увага повинна звертатись на використання можливостей оперативно-технічних підрозділів під час розшуку підозрюваних, а також проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, у яких підозрюваних оголошено в розшук. Як свідчить практика, проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розшуку має позитивні результати. Всього у 2013 році завдяки їх проведенню було розшукано більше 1,2 тис. підозрюваних.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» серед завдань першим є саме пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України [3]. Ця фіксація здійснюватиметься при проведенні оперативно-розшукової діяльності за наявності законних підстав: наявності достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх

службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя.

Цілком очевидно, що у цьому випадку не йдеться про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, адже вони передбачені КПК України як засоби збирання чи перевірки доказів, провадяться в конкретному кримінальному провадженні, яке почате відповідно до вимог ст. 214 КПК України, тобто факт вчинення злочину чи замаху на його вчинення вже мав місце, здійснюються слідчим чи за його ініціативою уповноваженим оперативним підрозділом.

Як бачимо, законодавцем чітко розмежовано суть та завдання оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. Тому можливість їх проведення з метою збирання та перевірки доказів залишається доволі обмеженою. Зокрема, це можливо при проведенні оперативно-розшукових заходів у межах конкретного кримінального провадження лише для забезпечення безпеки осіб чи розшуку особи підозрюваного, яка ухиляється від слідства. В ході проведення оперативно-розшукових заходів можуть бути отримані фактичні дані про місце особи, яка переховується. Тому лише у цих випадках матеріали оперативно-розшукової діяльності, у яких містяться дані щодо події кримінального правопорушення, особи, яка його вчинила, її винуватості можуть використовуватись у процесі доказування. При цьому, не допускається мотивування рішення про підготовку та проведення оперативно-розшукових заходів для збирання доказів чи їх перевірки.

Також вважаємо, що у діяльності щодо розшуку підозрюваного слід ширше використовувати можливості інституту конфіденційного співробітництва. Одним із завдань використання допомоги негласних працівників є встановлення місць перебування розшукуваних злочинців і осіб, які пропали безвісти.

На нашу думку, ОВС повинні вживатись додаткові заходи з метою забезпечення належної взаємодії слідчих з оперативними та оперативно-технічними підрозділами і оперативною службою під час розшуку підозрюваних, які ухиляються від органів досудового розслідування. У кримінальних провадженнях,

у яких підозрюваних (обвинувачених) оголошено в розшук при наявності підстав, передбачених КПК України, повинно бути забезпечене надання доручень на проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення місцезнаходження підозрюваних (обвинувачених).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 376 с.
2. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ № 700 від 14.08.2012 р. // Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження: упоряд. С. М. Алфьоров, С. М. Міщенко, В. І. Фаринник та ін.; за заг. ред. В. І. Сліпченка. – Київ: АРТ-Дизайн, 2012. – С. 101.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

Kerevych A. Main fields of cooperation between investigators and police operational units when declaring a wanted suspect.

The content and procedural order interaction investigative and operational units when declaring a wanted suspect. Identified contentious issues of joint activities of these entities. Expressed proposals for improving organizational aspects of this interaction. It is noted that in the work to search for the suspect to be wider use of the Institute of confidential cooperation. One of the objectives of using covert aid workers is to establish accommodations wanted criminals and persons missing. According to the author, law enforcement bodies have taken additional measures to ensure proper cooperation of investigators from operational and technical operating units and operational service during the investigation of suspects who fail to pre-trial investigation. In criminal proceedings, in which the suspect (accused) announced a search in the grounds referred to the CPC of Ukraine shall be provided giving orders to conduct covert investigative (search) action to locate the suspect (accused).

Keywords: *investigative, operational units, suspect search operations, reports of suspect wanted ads.*

Стаття надійшла до редакції журналу 05.09.2014 р.